

OLIVER PEČ

Dželatova kčí

Prevela s nemačkog
Gordana Veljanović

■ Laguna ■

Naslov originala

Oliver Pötzsch

DIE HENKERSTOCHTER

Copyright © Ullstein Buchverlage GmbH, Berlin 2008

Translation copyright © 2012, za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

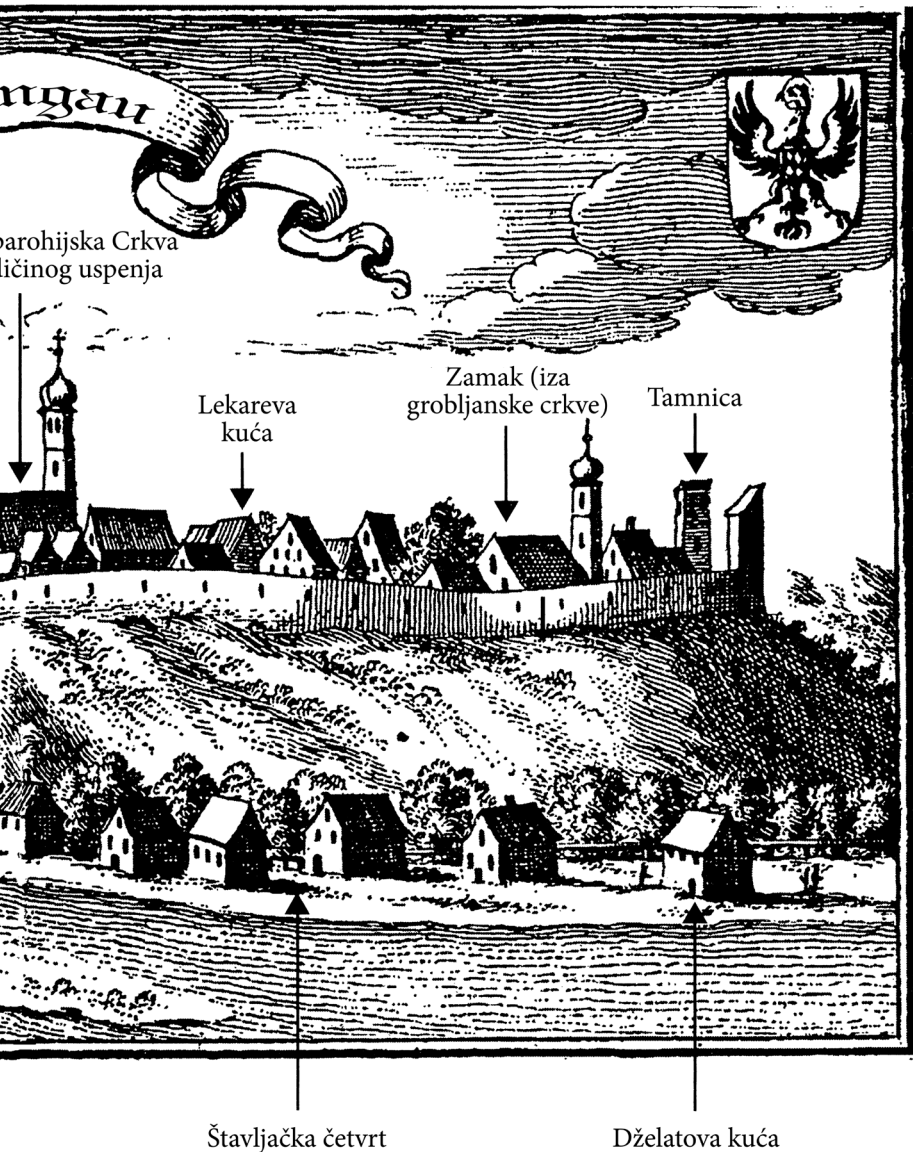
© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*U spomen na Frica Kuisla.
Niklasu i Lili, najmlađim izdancima porodičnog stabla.*

Panorama grada Šongaua

Pristanište za
splavove i stovarište

Dramatis personae

Jakob Kuisl, šongauski dželat
Simon Fronvizer, sin gradskog lekara
Magdalena Kuisl, dželatova kći
Ana Marija Kuisl, dželatova žena
Georg i Barbara, blizanci Kuislovih
Bonifac Fronvizer, gradski lekar
Marta Štehlín, babica
Jozef Grimer, vozar
Georg Rig, splavar
Konrad Veber, gradski paroh
Katarina Daubenberger, babica iz Pajtinga
Resl, služavka u gostionici *Kod zlatne zvezde*
Martin Huber, augzburški vozar
Franc Štraser, krčmar iz Altenštata
Klemens Krac, dućandžija
Agate Krac, dućandžijina žena
Marija Šrefogl, žena opštinskog odbornika
grof Volf Ditrih fon Zandicel, sekretar izbornog kneza

Opštinski odbornici

Johan Lehner, sudski pisar

Karl Zemer, prvi gradonačelnik i krčmar u gostionici *Kod zlatne zvezde*

Matijas Augustin, član odbora za unutrašnje poslove

Matijas Holchofer, gradonačelnik

Johan Pihner, gradonačelnik

Vilhelm Hardenberg, upravnik bolnice Sveti duh

Jakob Šrefogl, grnčar i svedok na suđenju

Mihael Bertold, pekar i svedok na suđenju

Georg Augustin, prevoznik i svedok na suđenju

Deca

Sofi Dangler, štíćenica tkalca lana Andreasa Danglera

Anton Krac, štíćenik dućandžije Klemensa Kraca

Klara Šrefogl, štíćenica opštinskog odbornika Jakoba Šrefogla

Johanes Štraser, štíćenik altenštatskog krčmara Franca Štrasera

Peter Grimer, sin Jozefa Grimera, siročé

Vojnici-plaćenici

Kristof Braunšvajger

Andrej Pirkhofer

Hans Hohenlajtner

Kristof Holcapfel

Prolog

Šongau,
12. oktobar, leta gospodnjeg 1624.

Taj dvanaesti oktobar bio je dobar dan za izvršenje smrtne kazne. Cele nedelje je padala kiša. Pa ipak, tog petka, na praznik Osvećenja crkve, Svevišnji je bio uviđavan. Uprkos prvim nagoveštajima jeseni, topli sunčevi zraci obasjavali su parohiju, a gore iz grada čuli su se buka i smeh. Bubnjevi su tutnjali, zvončići zveckali, a negde je svirala mandolina. Miris uštipaka i pečenog mesa spuštao se sve do smrdljive četvrti gde se štavila koža. Biće to jedno lepo pogubljenje.

Jakob Kuisl je stajao u osvetljenoj sobi i pokušavao da probudi oca. Žandar je već dvaput dolazio po njih. Ovog puta ga se neće lako otarasiti. Glava šongauskog dželata ležala je na stolu, dugi pramenovi kose plivali su u lokvi piva i rakije. Hrkao je i povremeno se trzao u snu.

Jakob se sagnuo nad očevim uhom. Osetio je zadah alkohola i znoja poteklog od straha. Pre svakog pogubljenja otac bi uvek ovako zaudarao. Inače umereni pijanac, posle izrečene presude počinjao bi da loče. Ništa ne bi jeo i ćutao je. Noću se često budio jecajući, potpuno obliven znojem. Dva dana pre izvršenja presude praktično se nije treznio. Njegova žena Katarina znala

je to i zato se redovno povlačila s decom kod svoje zaove. Samo je Jakob morao da ostane u kući jer je bio najstariji sin, stoga i očev šegrt.

„Moramo da krenemo! Žandar čeka!“ , Jakob je prvo šapnuo, onda glasno izgovorio, zatim zaurlao. Zahrkali kolos se konačno pomerio.

Johanes Kuisl je zakrvavljenim očima pogledao sina. Lice mu je imalo boju starog, osušenog testa; na crnoj, pramena-stoj bradi visili su ostaci ječmene supe od sinoć. Dugim, skoro klovnovski skvrčenim prstima prešao je preko lica. Onda se ispravio svom dužinom od skoro metar i osamdeset. Snažno telo zaljuljalo se na trenutak, nakratko je izgledalo kao da će se prevrnuti na glavu. Ipak je Johanes Kuisl našao ravnotežu. Istegao se.

Jakob je pružio ocu umrljanu jaknu, kožne naramenice i rukavice. Veliki čovek se polako obukao i sklonio kosu sa čela, a onda se bez reči uputio ka zadnjem zidu sobe. Tamo je, između pohabanog kuhinjskog stola i kućnog oltara sa raspećem i buketom suvih ruža na zidu, odložio dželatski mač. Bio je dug gotovo metar i po, imao je kratku dršku bez šiljka, ali zato mu je sečivo moglo dlaku da poseče u vazduhu. Otac ga je redovno oštrio. Presijavao se na suncu, kao da je tek izašao iz kovnice. Niko nije znao koliko je star. Pre Johanesa Kuisla pripadao je njegovom tastu Jergu Abrijelu, a pre toga Jergovom ocu i dedi. A jednog dana će pripasti Jakobu.

Pred vratima je čekao žandar. Niski, slabašni čovečuljak neprestano je okretao glavu ka gradskim zidinama. Kasnili su, te su oni prvi gore verovatno već bili nestrpljivi.

„Jakobe, pripremi kola.“

Očev glas je bio smiren i dubok. Noćasnji jauci i jecaji nestali su kao magijom odneseni.

Kada je Johanes Kuisl progurao svoj masivni trup kroz niska drvena vrata, žandar se nehotično pomakao u stranu i prekrstio se. Dželat nije bio rado viđen u gradu. Nije slučajno njegova kuća bila van gradskih zidina, u četvrti štavljača kože. Dok je u kafani ovaj kolos ćuteći ispijao vino, bio je sam za stolom. Na ulici su ljudi izbegavali njegov pogled; smatralo se da donosi nesreću, posebno na dan pogubljenja. Kožne rukavice, koje je danas nosio, biće spaljene posle pogubljenja.

Dželat je seo na klupu pored kuće i uživao na podnevnom suncu. Ko bi ga video takvog, ne bi poverovao da je pre sat vremena mrmljao u delirijumu. Johanes Kuisl je važio za dobrog dželata. Brz, jak, odlučan. Niko osim njegovih ukućana nije znao šta je sve pre egzekucije usuo u sebe. Sada je sklopio oči kao da je osluškivao muziku izdaleka. Graja je dolazila iz grada. Muzika, smeh, negde u blizini cvrkutao je kos. Mač je, poput nekog štapa, položio na klupu.

„Ne zaboravi uže!“, doviknuo je dželat sinu ne otvarajući oči.

Jakob je zauzdao oronulog belca u štali iza kuće i upregnuo ga u zaprežna kola. Satima je sinoć ribao taljige. Bezuspešno, morao je sada da prizna. Na najprljavija mesta nabacao je malo sena. Kola su bila spremna za veliki dan.

Sa svojih dvanaest godina, dželatov sin je doživeo već nekoliko pogubljenja, dva vešanja i jedno davljenje trostruke kradljivice. U vreme prvog vešanja imao je nepunih šest godina. Jakob se dobro sećao kako se ulični kradljivac skoro četvrt sata trzao na užetu. Svetina je klicala, a otac se te noći vratio kući s baš velikim komadom ovčetine. Posle pogubljenja porodici bi dobro išlo.

Jakob je iz štalske škrinje izvadio nekoliko konopaca i stavio ih u džak zajedno sa lancima, zardalim kleštima i lanenom krpom za brisanje tragova krvi. Zatim je ubacio džak na zaprežna kola i izveo upregnutog belca ispred kuće. Otac se popeo na

taljige i smestio se na drveni pod prekrštenih nogu. Mač mu je mirovao na njegovim snažnim butinama. Žandar je ubrzano pošao napred. Bio je srećan što nije bio nadohvat ruke dželatuu.

„Kreni!“, doviknuo je Johanes Kuisl.

Jakob je zategao uzde, i kola se pokrenuše uz škripuu.

Dok se belac polagano vukao po širokoj ulici prema gornjem gradu, dželatov sin se neprestano okretao ka ocuu. Jakob je oduvek duboko cenio profesiju svoje porodice. Iako su ljudi govorili o nečasnom pozivu, nije nalazio ništa ružno u tome. Našminkane kurve i prevaranti, oni su bili nečasni. A njegov otac je imao težak, častan posao koji je zahtevao puno iskustva. Jakob je od oca učio težak dželatski zanat.

Uz malo sreće i s odobrenjem izbornog kneza, mogao bi za nekoliko godina da izađe na majstorski ispit. Jedno primerno, zanatski perfektno odrađeno odrubljivanje glave. Jakob još nikada nije prisustvovao takvom prizoru. Zato je danas morao dobro da otvori oči.

U međuvremenu, dželatova kola ušla su u grad uskom, strmom ulicom i skrenula prema trgu. Svuda naokolo ispred plemićkih kuća bile su podignute tezge. Prljave devojčice su prodavale pržene bademe i mirišljave pogačice. U jednom uglu bila je smeštena grupa svirača, žonglirali su loptama i pevali rugalice na račun čedomorke. Iako je godišnji vašar bio najavljen tek za kraj oktobra, o pogubljenju se nadaleko čulo po susednim selima. Ogovaralo se, jelo, kupovali su se slatkiši da bi se na kraju, kao vrhunac, slavio krvavi spektakl.

Jakob je s vozarevog sedišta posmatrao ljude koji su s dozom ozarenosti i divljenja zurili u dželatova kola. Ovde više ničega nije bilo, trg se ispraznio. Većina žitelja Šongaua požurila je ka giljotini van gradskih zidina, kako bi zauzeli bolja mesta. Pogubljenje je trebalo da se izvrši posle oglašavanja podnevnog zvona, i dotad je ostalo nepunih pola sata.

Kada su se dželatova kola zakotrljala po kaldrmi na trgu, muzika je utihnula. Neko je doviknuo: „Dželate! Jesi li naoštrio mač? Da ne nameravaš da se oženiš njom?“ Svetina je klicala. U Šongauu je postojala tradicija da je dželat mogao poštediti prestupnicu ukoliko bi se ona udala za njega. Ali Johanes Kuisl je već bio oženjen. I Katarina Kuisl nije bila baš mnogo nežna. Ćerku zloglasnog dželata Jerga Abrijela zvali su *krvava kći* ili *satanina žena*.

Zaprežna kola nastavila su put preko trga i stovarišta i zaustavila se ispred gradskih zidina. Visoka, trospratna kula štrčala je prema nebu; spoljni zidovi bili su čađavi, prozori mali poput otvora puškarnice, zagrađeni rešetkama. Dželat je prebacio mač preko ramena i sišao s kola. Potom su se otac i sin uputili kroz kameni portal u hladni zatvorski prostor. Uske, izlizane stepenice vodile su dole u tamnicu. To je bio mračan hodnik, a levo i desno su se račvala teška, gvožđem obložena vrata. U visini glave nazirale su se male rešetke. Kroz rešetke na desnoj strani čuli su se skoro dečji jecaj i šapat sveštenika. Fragmenti latinskog probijali su se do Jakobovog uha.

Stražar je otvorio vrata, i u isti mah vazduh se ispunio smradom. Urin, izmet, znoj. Nehotično je dželatov sin zadržao vazduh.

Unutra je na trenutak ženski jecaj utihnulo, a onda se razvio u snažan jauk. Čedomorka je znala da je došao kraj. I sveštenikove litanije su postale glasnije. Molitva i ženski vrisak spojili su se u svojevrsnu paklenu buku.

„*Dominus pascit me, et nihil mihi deerit...*“

Ostali stražari su užurbano ušli kako bi smotuljak od žene izvukli na svetlost dana.

Elizabet Klement je nekada bila lepa žena. Imala je plavu kosu do ramena, nasmejane oči i tanke usne koje su uvek delovale kao da se malo ruga. Jakob ju je često viđao kako sa

ostalim praljama pere veš na Lehu. Sada su joj stražari odsekli kosu, bila je bleđa i delovala oronulo. Nosila je jednostavnu, sivu pokajničku odoru koja je bila prekrivena prljavim flekama. Toliko je smršala da su joj lopatice probijale košulju i kožu. Izgleda da nije ni okusila bogatu trpezu koju je krčmar Zemer tradicionalno pripremao osuđennicima tri dana pre pogubljenja.

Elizabet Klement je bila sluškinja kod Reselbauerovih. Njena lepota je očaravala poslugu. Obletali su oko nje kao moljci oko svetla, darivali joj poklončiće, sačekivali je pred vratima. Reselbauer se srdio, ali uzalud. Poneki od njih je, tako se pričalo, čak i nestajao sa njom u seniku iza kuće.

Jedna sluškinja pronašla je mrtvo dete u jami iza senika, pokriveno još svežom zemljom. Već na početku mučenja, Elizabet je bila slomljena. Čije je dete bilo, nije želela ili nije znala da kaže. Ali žene u gradu su ogovarale i šuškalale se naokolo. Lepota joj je došla glave, mnogim gradskim damama to je olakšalo san. Život u gradu ponovo je bio normalan.

Kada su tri stražara došla da je izvuku iz njene rupe, Elizabet je vikala iz petnih žila i divlje udarala oko sebe. Pokušali su da je vežu, ali svaki put je uspevala da im se poput klizave ribe izmigolji iz ruku.

A onda se desilo nešto neverovatno: dželat je ušao u ćeliju i spustio obe ruke na njena ramena. Ljudina se nežno naklonila prema napaćenoj devojci i šapnula joj nešto na uho. Samo je Jakob bio dovoljno blizu da razume reči.

„Neće te boleti, Lizl. Obećavam, neće te boleti.“

Devojka je prestala da vrišti. Drhtala je celim telom, ali je dopustila da je vežu. Stražari su pogledali dželata s mešavinom divljenja i straha. Učinilo im se da je Johanes Kuisl devojci šapnuo čarobnu reč na uho.

Konačno su izašli, a napolju su mnogobrojni žitelji Šongaua s nestrpljenjem iščekivali sirotu grešnicu. Svuda su se čuli

mrmljanje i došaptavanje, neki su se krstili ili izgovarali kratku molitvu. Na crkvenom tornju odjekivala su crkvena zvona oglašavajući se oštrim, prodornim zvukom, koji je vetar nosio čitavim gradom. Podrugljivi uzvici su nestali i, osim zvuka zvona, zavladao je potpuni muk. Elizabet Klement je nekada bila jedna od njih, a sada je svetina piljila u nju kao u divlju, uhvaćenu zver.

Johanes Kuisl je podigao drhtavu devojkicu na zaprežna kola i ponovo joj nešto šapnuo na uho. Onda joj je pružio bočicu. Dok se Elizabet nećkala, najednom ju je uhvatio za glavu, zabcio je i nakapao joj nekoliko kapi u usta. Sve se zbilo tako brzo da ni oni najbliži skoro ništa nisu primetili. Elizabetine oči su postale staklaste. Šćućurila se u ugao kola i legla na pod. Disala je sve smirenije, prestala je da drhti. Napitak Kuislovih bio je nadaleko poznat u Šongauu. Doduše, tu milost nije imao za svakog osuđenika. Kradljivac oltarskih darova i ubica Peter Hausmajer pre deset godina osetio je svaki udarac bičem, Kuisl mu je bukvalno polomio kosti. Razapet na točku, vrištao je sve dok mu dželat poslednjim udarcem nije smrskao vratni pršljen.

Obično su osuđenici na smrt morali sami da koračaju do gubilišta ili su ih, umotane u kožu divljači, vukli konji. Dželat je znao da po pravilu čedomorke ne mogu same da koračaju. Da bi ih smirio, dobijale su na dan pogubljenja tri litra vina, a napitak je u završnici činio svoje. Uglavnom su devojkice bile toliko nemoćne da su ih do giljotine skoro nosili. Zato je Johannes Kuisl uvek koristio zaprežna kola. Osim toga, taljige su sprečavale da neko jadnoj grešnici zada još koji udarac.

Dželat je sada sam držao uzde, sin Jakob je išao pored njega. Mnoštvo ljudi je piljilo i opkoljvalo zaprežna kola, pa su sporo napredovali. U međuvremenu, jedan franjevac popeo se na kola i, okrenut prema osuđenici, neprestano izgovarao istu molitvu držeći u rukama brojanice. Kola su lagano obišla

stovarište i konačno se zaustavila na severnoj strani zdanja. Jakob je prepoznao kovača iz Ulice Henen, koji ih je čekao s užarenim gvođenim sudom pred sobom. Žuljevitim rukama snažno je mehom pumpao vazduh prema žaru, od čega su se klešta crvenela poput sveže krvi.

Dva stražara su skinula Elizabet s kola kao lutku. Njene oči su gledale u prazno. Kada je dželat kleštima uštinuo devojkicu za nadlakticu, kratko i snažno je vrisnula. A onda je, tako je bar izgledalo, ponovo utonula u drugi svet. Pištalo je i dimilo se, Jakobu je miris izgorelog mesa dopro do nozdrva. Iako mu je otac pričao o proceduri, borio se s nagonom za povraćanjem.

Još tri puta kola su se zaustavljala na svakom uglu Gradske većnice, i procedura se ponavljala. Elizabet su kleštima još jednom uštinuli za levu nadlakticu, onda za levu pa za desnu dojku. Zahvaljujući napitku, bol se mogao izdržati.

Elizabet je pevušila jednostavnu dečju pesmicu, pritom je uz osmeh milovala stomak: „Spavaj, dete, spavaj...“

Prošavši kroz dvorsku kapiju, kola su ostavila Šongau za sobom i nastavila Ulicom Altenštater. Izdaleka se već moglo videti gubilište. Travnata, na nekim mestima ogoljena poljana između obradivih polja i šume. Ceo Šongau se okupio tu, kao i stanovnici obližnjih sela, a za opštinske odbornike donete su drvene klupe i stolice. Narod je stajao u zadnjim redovima i ubijao vreme tračareći i jedući. Na sredini se uzdizala giljotina, zazidana platforma visoka preko dva metra, do koje su vodile drvene stepenice.

Kada su se kola približila trgu, svetina se podelila. Znatizeljni su pokušali da ulove pogled čedomorke koja je u njima ležala.

„Neka ustane. Digni je, digni je! Dželate, pokaži nam je!“

Narod je bio vidno razjaren. Mnogi su od jutros čekali, a sada ne mogu da je vide. Neki su čak bacali kamenje i trulo voće. Franjevac se sagnuo da bi zaštitio svoju smeđu odoru, ali

nekoliko jabuka ga je ipak pogodilo u leđa. Stražari su gurali masu koja se kao jedno veliko biće stopila oko taljiga kao da je želela da ih proguta zajedno sa onim što su nosile.

Johanes Kuisl je smireno vodio kola do platforme. Tamo su čekali gradski odbornici, kao i upravnik bolnice Mihael Hiršman. Kao ovdašnji opunomoćenik izbornog kneza, Hiršman je sam pre dve nedelje proglasio presudu. Sada se još jednom duboko zagledao u devojčine oči. Starac je poznavao Elizabet od njenog detinjstva.

„Moja Lizl, što to uradi?“

„Niš'. Niš' nisam urad'la, ekselencijo.“ Elizabet Klement je pogledala upravnika već mrtvim očima i nastavila da miluje svoj stomak.

„To će samo Gospod znati“, mrmljao je Hiršman.

Upravnik je klimnuo glavom, te je dželat poveo čedomorku uz osam stepenika na vrh giljotine. Jakob ih je sledio. Dva puta se Elizabet saplela, a onda je uspela da načini svoj poslednji korak. Gore su već čekali još jedan franjevac i gradski oglašivač. Jakob je krišom pogledao nadole, prema poljani. Video je stotine napetih lica, raširenih usta i očiju. Gradski odbornici su se već smestili. Iz grada je ponovo dopirao zvuk crkvenih zvona. Nastalo je veliko iščekivanje.

Dželat je nežno pogurao Elizabet, sve dok nije kleknula. Onda joj je vezao oči jednom od donetih lanenih marama. Lak drhtaj joj je prožeo telo, tiho je mrmljala molitvu.

„*Zdravo Marijo, Gospod je s tobom. Ti si Blažena Devica među ženama...*“

Gradski oglašivač se nakašljao, i onda je još jednom objavio presudu. Do Jakoba je njegov glas dopirao poput dalekog šuma.

„...da se sada celim svojim srcem predaš Bogu i tako dobiješ blagu i milostivu smrt...“

Otac ga je čušnuo sa strane.

„Moraš je pridržati“, šapnuo je što je tiše mogao, kako ne bi omeo govor.

„Šta?“

„Moraš visoko da joj držiš ramena i glavu kako bih mogao dobro da pogodim. Lizl će se inače onesvestiti.“

Zaista je trup osuđenice polako tonuo nadole. Jakob je bio zbunjen. Na pogubljenjima je dosad bio samo posmatrač. Otac nije spominjao da će mu trebati pomoć. Ali sada nije bilo vremena za oklevanje. Jakob je ščepao Elizabet Klement za kratku kosu i povukao joj glavu gore. Jecala je. Dželatov sin je osetio kako mu se ruke znoje, pružio ih je što je više mogao kako bi otac imao dovoljno mesta za mač. Bilo je pravo umeće jednim jedinim potezom pogoditi mesto između dva vratna pršljena. Jedan treptaj, samo jedan udah, i stvar je završena. Naravno, ukoliko se dobro obavi.

„Bože, smiluj se ovoj jadnoj duši...“

Gradski oglašivač je završio govor. Izvadio je tanak, crni prut, nadvio ga iznad Elizabet Klement i prelomio ga. Pucketanje drveta čulo se na celom trgu.

Upravnik je klimnuo Johanesu Kuislu. Dželat je podigao mač i zamahnuo.

U tom trenutku Jakob je osetio kako mu devojčina kosa izmiče iz znojavih ruku. Još trenutak je držao glavu Elizabet Klement, ali mu se u jednom trenutku istrkla iz ruku i posrnula kao vreća kukuruza. Kroz maglu je video kako se očev mač u šumu približava i, umesto vrata, oštrica je pogodila glavu u visini uha. Elizabet Klement je pala na pod. Vrištala je kao da je nabodena na koplje, na slepoočnici joj je bila duboka rana. U lokvi krvi Jakob je primetio pola odsječenog uha.

Marama joj je spala s očiju. Preplašenim pogledom gledala je dželata, koji je s podignutim mačem stajao iznad nje. Masa je stenjala uglas. Jakob je osetio kako ga tera na povraćanje.

Otac ga je odgurnuo i još jednom zamahnuo. Kada je videla da joj se mač približava, Elizabet Klement se otkotrljala u stranu. Ovaj put ju je oštrica pogodila u rame i zabola se duboko u ključnu kost. Krv je šiknula iz rane i poprskala dželata, njegovog šegrta i zapanjenog franjevca.

Elizabet Klement je puzala ivicom giljotine na sve četiri. Ljudi su s nevericom gledali ovaj prizor, čuo se i jecaj. Neki su bacali kamenje na dželata. Narod baš ne voli da taj čovek fušeri s mačem.

Johanes Kuisl je hteo da to brzo okonča. Stao je pored drhtave žene i zamahnuo po treći put. Ovog puta je pogodio mesto između trećeg i četvrtog vratnog pršljena. Drhtanje je odmah prestalo. Ali glava nije htela da ode. I dalje je visila na žilama i mišićima, i tek sledeći zamah ju je konačno odvojio od trupa.

Otkotrljala se niz drveni podijum i zaustavila se baš ispred Jakoba. Dželatovom sinu se smrklo pred očima, okrenula su mu se creva. Pao je na kolena i isповраćao blago pivo i zobenu kašu od jutros, povraćao je dok se nije pojavila zelena žuč. Kao kroz maglu čuo je viku, ljutnju gradskih odbornika i očevo stenjanje.

Spavaj, dete, spavaj...

Pre nego što ga je nesvestica umilostivila, Jakob Kuisl je doneo važnu odluku. Nikada neće krenuti stopama svoga oca, nikada u životu neće biti dželat.

Zatim se naglavačke srušio u lokvu krvi.